

**ХУЛОСАИ ШУРОИ ДИССЕРТАТСИОНИИ 6D.KOA-004 НАЗДИ
ДОНИШГОҶИ МИЛЛИИ ТОҶИКИСТОН
АЗ РҶИ ДИССЕРТАТСИЯ БАРОИ ДАРЁФТИ
ДАРАҶАИ ИЛМИИ НОМЗАДИ ИЛМ**

Парвандаи аттестатсионии №_____
Қарори Шурои диссертатсионӣ аз 01.06.2024, №36

Барои сазовор донишгари Асомуддини Рамазони Каримзода, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10 - Менеҷмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менеҷмент).

Диссертатсияи Асомуддини Рамазони Каримзода дар мавзӯи «Такмили механизми экологӣ -иқтисодӣ идоракунии захираҳои заминҳои кишоварзӣ (дар маводи Ҷумҳурии Тоҷикистон)», ки барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10 – Менеҷмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менеҷмент) санаи 2 марти соли 2024 бо суратмаҷлиси №28 Шурои диссертатсионии 6D.KOA-004 назди Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (734025, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, кӯчаи Буни Ҳисорак), ки дар асоси фармоиши Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабри соли 2021, №35) таъсис дода шудааст, барои Ҷимоя қабул карда шуд.

Довталаби дараҷаи илмӣ Асомуддини Рамазони Каримзода, шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, 12 сентябри соли 1986 таваллуд шудааст. Соли 2009 Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси информатика ва соли 2016 аз рӯи ихтисоси баҳисобгирии бухгалтерӣ таҳлил ва аудит хатм намудааст. Аз соли 2019 ба сифати унвонҷӯи кафедраи иқтисод ва идора дар КАС-и факултети иқтисод ва идораи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси менеҷмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менеҷмент) таҳсил намуда, айни ҳол дар вазифаи сардори маркази тестӣ, технологияҳои иттилоотӣ ва таҳсилоти фосолавии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон фаъолият менамояд.

Диссертатсия дар кафедраи иқтисод ва идора дар КАС-и факултети иқтисод ва идораи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ: **Хушвахтзода Қобилҷон Хушвахт** - доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор, Узви вобастаи Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, президенти Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон.

Муқарризони расмӣ:

- **Шарифов Зариф Раҳмонович** - доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори кафедраи баҳисобгирии бухгалтерӣ ва аудити Донишгоҳи аграрии Тоҷикистон ба номи Ш. Шохтемур.

- **Комилов Низомиддин Бегаҳмадович** - номзади илмҳои иқтисодӣ, мудири кафедраи молия ва қарзи Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абӯабдуллоҳ Рӯдакӣ.

Муассисаи пешбар - Институти иқтисодиёт ва таҳқиқи системавии рушди кишоварзии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон муқаррар гардидааст.

Тақризи муассисаи мазкур аз ҷониби номзади илмҳои иқтисодӣ, Файзуллаева К.Н., таҳия шуда, дар ҷаласаи шуъбаи омӯзиши равандҳои кластеркунӣ дар комплекси агросаноатии Институти иқтисодиёт ва таҳқиқи системавии рушди кишоварзии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон тасдиқ карда шудааст (суратҷаласаи №4, аз 24 апрели соли 2024).

Муассисаи пешбар дар тақризи худ қайд кардааст, «Такмили механизми экологӣ-иқтисодии идоракунии захираҳои заминҳои кишоварзӣ (дар маводи Ҷумҳурии Тоҷикистон)» кори таҳқиқоти нав, навгониҳои илмӣ аҳамияти назариявӣ ва амалидошта мебошад ва яке аз мавзӯҳои нисбатан кам таҳқиқ шуда, мубрам ва баҳсталаби доираи илмҳои иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад.

Диссертатсияи Асомуддини Рамазони Каримзода ҳамчун кори илмӣ ба анҷомрасида маҳсуб ёфта, таркиб ва сохтори он бо тавсияву асосноккунӣ дар самти баланди илмӣ-назариявӣ навишта шудааст.

Диссертатсияи Асомуддини Рамазони Каримзода дар мавзӯи «Такмили механизми экологӣ- иқтисодии идоракунии захираҳои заминҳои кишоварзӣ (дар маводи Ҷумҳурии Тоҷикистон)» ба талаботи бандҳои 31-37 «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидааст, мутобик ва ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10 – Менеджмент, маркетинг ва нархгузорӣ (менеджмент) мебошад.

Автореферат ва мақолаҳои илмӣ ба таърифи унвончу таркиб ва муҳтавои асосии диссертатсияро дарбар гирифта, натиҷаҳои таҳқиқот ҳамчун дастоварди нави илмӣ ба ҳисоб меравад.

ИНТИШОРОТ АЗ МАВЗҶИ ДИССЕРТАТСИЯ

А) Интишороти дар маҷаллаҳои (нашрияҳои) илмӣ тақризшавандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷоп гардида:

1. Асомуддини Р.К. Механизм регулирования эколого-экономического использования земельных ресурсов для устойчивого развития [Текст] / Асомуддини Р.К., Арабов Ф.П. // Вестник Российско-Таджикский (Славянский) университет. – Душанбе, 2019. – № 4(68). – С. 80-89.

2. Асомуддини Р.К. Самаранок истифодабарии об дар соҳаи кишоварзӣ ва нақши он дар устувории ин соҳа [Матн] / Қ.А. Содиқов, Асомуддини Р.К.

// Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2020. – № 4. – С. 16-21.

3. Асомуддини Р.К. Истифодаи инноватсияҳо дар кишоварзӣ ва иттилоотикунони заминистифодабарӣ [Матн] / Асомуддини Р.К. // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2022. – №2. – С. 201-207.

4. Асомуддини Р.К. Таҳлили истифодаи экологиву иқтисодии заминҳои кишоварзӣ [Матн] / Хушвахтзода Қ.Х., Асомуддини Р.К. // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2022. – № 7. – С. 4-11.

5. Асомуддини Р.К. Механизми идоракунии истифодаи экологӣ-иқтисодии захираҳои замин дар соҳаи кишоварзӣ [Матн] / Асомуддини Р.К., П.Ф. Арабов // Вестник Таджикского государственного университета коммерции. – 2022. – № 4-1(43). – С. 87-94.

6. Асомуддини Р.К. Инвестиции в устойчивое развитие сельского хозяйства Таджикистана: современное состояние и тенденции развития [Текст] / Арабов П.Ф., Асомуддини Р.К., Гулбекова С.Д. // Экономика сельского хозяйства России. – 2023. – № 5. – С. 121-127.

7. Асомуддини Р.К. Арзёбии таҷрибаи мамлакатҳои хориҷӣ дар самти идоракунии экологӣ-иқтисодии истифодаи захираҳои замин [Матн] / Асомуддини Р.К. // Паёми Донишгоҳи миллии Тоҷикистон. Бахши илмҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ ва ҷамъиятӣ. – 2024. – №2. – С. 193-201.

Б) Интишорот дар дигар маҷаллаҳои илмӣ:

1. Асомуддини Р.К. Истифодаи самаранокии захираҳои обӣ дар соҳаи кишоварзӣ: ҷанбаҳои экологӣ ва иқтисодӣ [Матн] / Асомуддини Р.К. / Маводи конференсияи байналмилалӣ илмию амалӣ дар мавзӯи “Саноаткунони кишвар ва таъмини рушди босуботи иқтисодӣ”, (27.02.20). – Душанбе, 2020. – С.465-470.

2. Асомуддини Р.К. Эколого-экономического использование земельных ресурсов в сельском хозяйстве [Матн] / Асомуддини Р.К. / Материалы международной научно-практической конференции “Управление человеческого капитала, изобретения и инновации как основа обеспечения экономического роста страны”, (г.Куляб, 28.05.2021).- г.Куляб, 2021. – С.52-55.

3. Асомуддини Р.К. Management mechanism of land and water resources of agricultural purpose of the Republic of Tajikistan: ecological and economic investment aspects [Text] / Асомуддини Р.К. / В сборнике: ИНТЕГРАЦИЯ НАУК - 2021: Материалы II Международной научно-практической конференции – [Электронный ресурс].- г.Краснодар, 2021. – С.17-23.

4. Асомуддини Р.К. Приоритетное направление инвестиции для улучшения мелиоративных состояния земель [Текст] / Гулбекова С. Д., Асомуддини Р.К. / Инструменты и механизмы формирования

конкуренентоспособности и устойчивости экономических систем. Материалы международной научно-практической конференции, (Краснодар, 01.07.22). – г.Краснодар: ФГБУ "Российское энергетическое агентство" Минэнерго России Краснодарский ЦНТИ- филиал ФГБУ "РЭА" Минэнерго России, 2022. – С. 56-61.

Дар маҷаллаҳои Scopus ва Web of Science индексатсияшаванда:

1. Asomuddin K.R. Sustainable development of ecological and economic use of agricultural land and water resources of the Republic of Tajikistan [Text] / K.A. Sodikov, F.P. Arabov, Kh.R. Bobohonzoda, K.R. Asomuddin, Sh.R. Fozilov // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2022, 981(2), 022028.

2. Asomuddin K.R. Main directions for the formation and development of the green nature management in Tajikistan [Text] / R.H. Isaynov, F.P. Arabov, K.A. Sodikov, K.R. Asomuddin, R.A. Israilova // IOP Conference Series: Earth and Environmental Science this link is disabled, 2022, 1045(1), 012150.

3. Asomuddin K.R. Assessment of innovative support of the agricultural industrial complex [Text] / J.H. Tagoev, B. Nabiev, R. Asomuddini, V. Aliakbar // E3s web of conferences: IX International Conference on Advanced Agritechnologies, Environmental Engineering and Sustainable Development (AGRITECH- IX 2023), Buhoro, Uzbekistan. 29–31 марта 2023 года. – EDP Sciences: EDP Sciences, 2023. – P. 04028. – DOI 10.1051 /e3sconf /202339004028.

Ба автореферати диссертатсия тақризи ворид шудаанд:

1. **Шокиров Р.С.** - доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент, мудири кафедраи молия, бонк ва ғаёлияти ғумрукии филиали МД “Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкорӣи Тоҷикистон” дар вилояти Суғд (ш.Хучанд) бо чунин эродҳо:

-дар автореферат муаллиф таҷрибаи давлатҳои хориҷаро ба таври зарурӣ ва пурра наомӯхтааст;

-муаллифро мебоҷад равандҳои рақамикунонии соҳаи кишоварзиро дар баробари ҷорӣ намудани технологияҳои инноватсионӣ дида мебаромад, зеро ин раванд аз ҳадафҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бармеояд.

2. **Хуажева А.Ш.** - доктори илмҳои иқтисодӣ, профессори кафедраи иқтисоди молияи Донишгоҳи давлатии Адегия Федератсияи Россия бо чунин эродҳо:

-дар автореферати пешниҳодшуда таҷрибаи идоракунии экологӣ-иқтисодӣ кишварҳои хориҷӣ мавриди таҳқиқот қарор гирифта бошад ҳам, вале таҷрибаи кадом кишвар барои истифода дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод нагардидааст;

-муаллиф изҳор намудааст, ки дар 30 соли истиқлолият 54 ҳазор гектар заминҳои нав обёрӣ гардидааст, вале дар давоми ҷумла омадааст, ки майдони заминҳои обӣ 17,2% коҳиш ёфтааст (сах.15). Ин гуфтаи муаллиф эзоҳро талаб менамояд.

3. Зиёзода Б.С. - номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсенти кафедраи баҳисобгирии бухгалтерӣ, таҳлил ва аудити ДДОТ ба номи С. Айнӣ бо чунин эродҳо:

-як модели кам кардани хавфҳои экологӣ-иқтисодиро дар соҳаи кишоварзӣ пешниҳод менамуданд;

-нисбати татбиқи инноватсия дар соҳаи кишоварзӣ ба таври васеъ оварда нашудааст.

4. Наимов Б.Қ. - номзади илмҳои иқтисодӣ, дотсент, мудирӣ кафедраи менечмент ва ташкили сайёҳии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Н.Хусрав бо чунин эродҳо:

-дар матни автореферат баъзе хатогиҳои имлоӣ, техникӣ ва услубӣ вомехӯранд;

-ба манфиати кор мебуд, агар муаллиф дараҷаи осебпазирии экологии минтақаҳои кишоварзии ҷумҳуриро дар намуди ягон ҷадвал пешниҳод мекард.

Ҳамаи тақризҳо мусбат буда, қисме аз эродҳо хусусияти тавсиявӣ доранд.

Интихоби муқарризони расмӣ бо пешниҳоди комиссияи экспертии Шурои диссертатсионӣ, инчунин бо мавҷудияти салоҳият ва мавқеи устувори онҳо дар доираи таҳқиқи масъалаҳои тақмили механизми идоракунии экологӣ-иқтисодии захираҳои заминҳои кишоварзӣ мавҷудияти интишороти онҳо дар самти мазкур ва аҳамияти илмию назариявӣ диссертатсия, ҳамчунин бо ризоияти муқарризон барои пешниҳоди тақриз муайян карда шудааст.

Интихоби муассисаи пешбар ба он асоснок карда шудааст, ки Институти иқтисодиёт ва таҳқиқи системавии рушди кишоварзии Академияи илмҳои кишоварзии Тоҷикистон дар самти таҳқиқоти илмӣ дахлдор машҳур буда, имконияти баҳои воқеӣ додан ба арзиши илмӣ ва амалии диссертатсияро дорад.

Шурои диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи довталаби дарёфти дараҷаи илмӣ дар асосӣ таҳқиқоти илмӣ:

-**ҷанбаҳои назариявӣ механизми экологӣ-иқтисодии идоракунии истифодаи захираҳои замин тақвият дода шуда, хусусиятҳои хоси он дар соҳаи кишоварзӣ муайян ва модели сохторӣ-мантиқии идоракунии заминҳои кишоварзӣ пешниҳод гардидааст, ки он манфиатҳои экологӣ-иқтисодии истифодабарандагони заминҳои кишоварзиро фарогир мебошад, оварда шудаанд;**

-**дар раванди таҳқиқи таҷрибаи кишварҳои хориҷии дар соҳаи кишоварзӣ рушдкарда фишангҳо ва унсурҳои механизми идоракунии экологӣ-иқтисодӣ, аз ҷумла ҳавасмандгардонии маъмурӣ-иқтисодӣ, заминсозӣ, аудити экологӣ, инфрасохтори бозори замин, кадастраи замин, таъминоти молиявӣ баҳодихӣ ва натиҷагирӣ шудааст, ки ҷанбаҳои мусбӣю**

самараноки онҳо ҳамчун маҷмуи зерсохтор барои ноил шудан ба таносуби оқилонаи ҳифзи манфиатҳои экологӣ-иқтисодӣ дар идоракунии захираҳои замин барои дарёфти рушди устувори соҳаи кишоварзии ҷумҳурӣ мусоидат менамояд, таҳқиқ гардидааст;

-дар асоси таҳлили вазъи имрӯзаи истифодаи заминҳои кишоварзӣ дар комплекси агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлил гардидааст, аз ҷумла мушкилоти ҷойдошта ва самтҳои он, сабабҳои паст шудани ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ, аз гардиши кишоварзӣ берун мондани заминҳо, ба дигар мақсадҳо истифода бурдани онҳо, сабабҳои эрозияи хок, гурӯҳбандии заминҳои кишт муайян карда шуда, идоракунии экологӣ-иқтисодии заминҳои обёришаванда, раванди идоракунии номукаммали заминҳои обёришаванда, сабабҳои асосии бад шудани вазъи инфрасохтори соҳа ва ҳолати мелиоративии заминҳои кишоварзӣ, аз қор мондани насосҳои пуриқтидори обёрии заминҳо ошқор ва маблағгузориҳои давлатию хусусӣ оид ба беҳсозии ҳолати мелиоративии заминҳои кишоварзӣ арзёбӣ карда шудааст;

-самтҳои рушди механизми экологӣ-иқтисодии идоракунии истифодаи захираҳои заминҳои кишоварзӣ муайян гардиданд, ки муҳимтарини онҳо ба инobatгирии омилҳои ба самаранокии истифодаи экологӣ-иқтисодии заминҳои кишоварзии ҷумҳурӣ таъсирбахш, пасткунии дараҷаи хавфҳои экологӣ ва ҷорисозии технологияи инноватсионӣ дар соҳаи мазкур маҳсуб меёбанд. Аз ҷумла, омилҳои ба самаранокии истифодаи экологӣ-иқтисодии заминҳои кишоварзии ҷумҳурӣ ва минтақаҳои он таъсирбахш бо ёрии модели ALCSE, арзёбиҳои иқтисодии ададҳо ва коэффитсенти Алфа Кронбах муайян ва ҳамзамон омилҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ, ки бо тағйирёбии ҳолати истифодаи заминҳои кишоварзӣ таъсири мусбат мерасонанд, бо истифода аз моделҳои математикии ALCs баҳисобгирӣ ва баҳодихӣ шудаанд;

-оид ба самтҳои кам кардани хавфҳои экологӣ дар истифодаи заминҳои кишоварзӣ истифодаи комплекси механизмҳои экологӣ-иқтисодӣ бо назардошти дараҷаи осебпазирии кишоварзии муосир қорқард карда шуданд, ҳамзамон ба самаранокии идоракунии захираҳои замин мусоидат менамояд. Инчунин, нақшаи сохтори функционалии механизми экологияю иқтисодии идоракунии захираҳои замин қорқард ва муайян шудааст, ки он шомили манфиатҳои экологӣ-иқтисодии истифодабарандагони гуногуни заминҳои кишоварзӣ мебошад;

-оид ба тақмили механизми экологӣ-иқтисодии идоракунии захираҳои заминҳои кишоварзӣ дар заминаи роҳандозии технологияи инноватсионӣ бо назардошти ҷанбаҳои экологии истифодаи захираҳои замин дар соҳаи кишоварзӣ тавсияҳо қорқард ва баҳодихӣ шуда, раванди идоракунии парвариши зироатҳои кишоварзӣ, технологияи истифодаи биопрепаратҳо

бо нуриҳои минералӣ-органикӣ ва таъсири онҳо ба истифодаи заминҳои кишоварзӣ, бо усули Varimax method, дар асоси муодилаи регрессияи истифодаи меъёри нуриҳои органикӣ ва минералӣ муайян карда шудааст, ки ин ба корхонаҳои кишоварзӣ дар самти ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ шароити хуб фароҳам меоварад;

Дар диссертатсия натиҷагирӣ шудааст, ки механизми экологӣ-иқтисодии идоракунии захираҳои замин яке аз самтҳо ва маҳакҳои асосии экологикунони истифодаи захираҳои табиӣ ба ҳисоб рафта, барои самаранок истифода бурдани захираҳои замин ва истеҳсоли маҳсулоти аз ҷиҳати экологӣ тоза шароит фароҳам меоварад. Механизмҳои экологӣ-иқтисодӣ дар шароити имрӯза барои беҳдошти заминҳои обӣ ва рушди маҳсулоти кишоварзӣ кӯмак намуда, дастрасӣ ба маҳсулоти ғизоиро осон мегардонад.

-фарзияи таҳқиқот дар пояе қарор ёфтааст, ки дар сурати амалӣ намудани низоми идоракунии захираҳои замин, рушди устувори соҳаи кишоварзӣ таъмин гардида, ба кам шудани эрозияи хок ва таъсири антропогенӣ ба муҳити зист оварда расонида, ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ, ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти кишоварзӣ баланд гардида, рушди устувори иҷтимоӣ иқтисодӣ-иҷтимоӣ таъмин карда мешавад.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқоти мазкур бо он асоснок карда мешавад, ки асосҳои назариявии таҳқиқотро пажӯҳишҳои бунёдии илмӣ муҳаққиқони классики илми иқтисодиёт, таҳқиқотҳои донишмандони ватанӣ ва хориҷӣ, аз он ҷумла олимони рус дар баҳши идоракунии механизмҳои экологӣ-иқтисодии истифодаи захираҳои замин ташкил медиҳанд ва муаллиф илман асоснок намудааст, ки механизми дурусти идоракунии захираҳои замин, рушди устувори соҳаи кишоварзиро таъмин намуда, ба кам шудани эрозияи хок ва таъсири антропогенӣ ба муҳити зист оварда мерасонад;

-дар рисола бо мақсади тақвияти муқаррароти назариявӣ услубӣ оид ба идоракунии экологӣ, ҷанбаҳои экологӣ-иқтисодии идоракунӣ ва муҳимияти онҳо, механизми идоракунии захираҳои заминҳои кишоварзӣ ва муайянкунии фишангу унсурҳои он, роҳандозии технологияи муосир ва модели инноватсионии онҳо, дар самти тақмили механизмҳои экологӣ – иқтисодии идоракунии заминҳои кишоварзӣ ошкору пешниҳод гардидааст;

–аҳаммияти назариявии рисолаи илмӣ дар он инъикос мегардад, ки хулосаҳои илмӣ ва пешниҳодҳои муаллифи диссертатсия барои рушд ва тақмили механизмҳои экологӣ-иқтисодии идоракунии истифодаи захираҳои заминҳои кишоварзӣ ҳамчун асосҳои услубӣ ва амалӣ хизмат карда метавонанд.

Аҳаммияти натиҷаҳои бадастовардаи довталаби дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ мегардад, муқаррароти асосии таҳқиқот ва натиҷаҳои

ноилшудаи рисолаҳо метавон дар корхонаҳои кишоварзии ҷумҳурӣ, хоҷагиҳои деҳқонӣ, кишоварзони алоҳида, мақомотҳои дахлдори бахшҳои идоракунии заминҳо, ҳифзи захираҳои табиӣ ва экосистемаҳо метавонанд дар раванди тақмили механизмҳои экологӣ-иқтисодии идоракунии истифодаи захираҳои заминҳои кишоварзӣ истифода намоянд.

Натиҷаи тадқиқоти илмӣ дар таҷрибаи корхонаҳои кишоварзӣ, хоҷагиҳои деҳқонии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар амал татбиқ шудаанд, ки бо санадҳои мувофиқ тасдиқ гардидаанд, ки аз ҷониби Институтҳои боғдорӣ ва сабзавоткорӣ Академияи илмҳои кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Донишгоҳи миллии Тоҷикистон (№572 аз 18.09.2023) барои истифода пешниҳод шудааст ва санад оид ба татбиқи амалии онҳо мавҷуд аст.

Муаллиф дар заминаи тақмили механизмҳои экологӣ-иқтисодии идоракунии замиҳои кишоварзӣ маъруза ва мақолаҳои илмӣ аз дастовардҳои илмӣ бадастомадаашро ба таърифи расонидааст. Ҳамчунин, натиҷаи таҳқиқот дар ҷараёни таълим ҳамчун маводи ёрирасон барои муҳаққиқон, аспирантон, докторантон ва ҳамчун васоити таълимӣ барои донишҷӯёни дар раванди омӯзиши фанҳои «Иқтисодиёти истифодабарии сарватҳои табиӣ», «Иқтисодиёти кишоварзӣ», «Рушди босуботи иқтисодиёт» дар Донишгоҳи миллии Тоҷикистон мавриди истифода қарор гирифтаанд.

Баррасии эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ нишон доданд, ки асоси онҳоро муқарароти эътирофшудаи илми иқтисодӣ дар самти тақмили механизми экологӣ-иқтисодии захираҳои заминҳои кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳзанҳои маълумотӣ, асарҳо, корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ, патентҳои олимону муҳаққиқони ватаниву хориҷӣ, маълумотҳои Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии беҳдошти замин ва обёрии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи заминсозӣ ва геодезии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Вазорати кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон, маводҳои нашрнамудаи СММ дар самти рушди устувор ва беҳатарии озӯқаворӣ, манбаъҳои интернетӣ ва маълумотҳои ҷамъовардаи ҳуди муаллиф ташкил додаанд;

-назарияи асосӣ ва таҳлилҳо дар асоси Паёмҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, барномаҳои давлатии рушди соҳаи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, консепсия ва стратегияҳои амалкунандаи мамлакат аз қабилҳои Консепсияи сиёсати аграрии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Барномаи ислоҳоти кишоварзии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020, Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Барномаи миёнамуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020, Барномаи давлатии азхудкунии заминҳои нави обёришаванда ва барқарорсозии заминҳои аз

гардиши кишоварзӣ берунмонда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2022-2027 ва Стратегияи рушди инноватсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2020 таҳия ва асоснок карда шудаанд;

- муҳтавои асосии диссертатсия ба ақидаи олимони классикии соҳаи иқтисодиёт, омӯзиши асарҳои олимони ватаниву хориҷӣ, таҷрибаи пешқадами давлатҳои хориҷӣ дар самти таҳқиқот ва арзёбии тақмили механизми экологӣ-иқтисодии захираҳои заминҳои кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таъя мекунад.

Тавсияҳои илман асоснок, ки аз ҷониби муаллифи диссертатсия коркард шудаанд:

1. Яке аз сабабҳои вайрон шудани шабакаҳои захбуру захкашҳои дохили хоҷагӣ аз назорат дур мондани онҳо дар раванди ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ ва тақсимоти заминҳои ба корхонаҳои кишоварзӣ, хоҷагиҳои деҳқониву фермерӣ алоқаманд мебошад. Бинобар ин, барои идора намудани онҳо баъди таъмири пурра ба мувозинати Ассотсиатсияҳои истифодабарандагони об (АИО) супорида шаванд, то ки онҳо зерин назорати ин Ассотсиатсияҳо ҳамасола дар асоси нақшаҳои пешакӣ сари вақт тоза ва таъмир карда шаванд;

2. Солҳои охир инфрасохтори хоҷагии об ва вазъияти мелиоративии заминҳои хоҷагии об бад шуда истодааст. Ба сабаби зиёд гардидани равандҳои деградационӣ дар вилояти Хатлон, дар натиҷаи аз ҳад зиёд камшавии намнокии заминҳо аз гардиши кишоварзӣ бештар аз 6,0 ҳазор гектар замин бароварда шуд, ки аз он 2,8 ҳазор гектар бо сабаби вайрон кардани тартиботи обёрӣ ва корношоям шудани насосҳои обкашонӣ ба вуқӯ пайваस्ताаст. Ин тамоюл ба баланд гардидани сатҳи обҳои зеризаминӣ ва инчунин шӯршавии заминҳои обёришаванда оварда расонидааст. Бинобар ин, бо истифода аз принсипи ба сифр расонидани деградациони заминҳои кишоварзӣ истифода намуда, раванди деградациони заминҳоро коҳиш дода, технологияи коркарди бехатари истифодаи замин ҷорӣ карда шавад;

3. Унвонҷӯ дар раванди омӯзиши таҷрибаи хориҷӣ хулоса бароварда, қайд менамояд, ки бо мақсади ҳавасмандгардонии фаъолияти соҳибкорӣ дар соҳаи истеҳсолоти кишоварзӣ ва пешбурди истеҳсоли маҳсулот бо техно-логияи инноватсионӣ, ҳифзи экологии истифодаи замин, рушди истеҳсоли соҳаи кишоварзӣ, бояд маҷмуи тадбирҳо оид ба танзими ташкилию иқти-содӣ ба роҳ монда шаванд. Ин тадбирҳо дар доираи механизмҳои идоракунӣ аз қабилӣ: молиявӣ-иқтисодӣ, ташкилию-техникӣ, меъёрӣ-ҳуқуқӣ, илмӣ-методӣ, ахборотӣ ва системаи баланд бардоштани дараҷаи касбияти кормандони соҳаи кишоварзӣ барои таъмини рушди устувори инноватсионии соҳаи кишоварзӣ, ба роҳ мондан зарур аст;

4. Дар заминаи ташаккули концепсияи муосири рушди экологӣ-иқтисодии идоракунии заминҳои кишоварзӣ сиёсати давлатии идоракунии минтақавӣ аз нуқтаи назари ҳуқуқӣ, ҳамоҳангсозӣ, инноватсионӣ, ғайримарказикунонӣ, идоракунии ва ғайраҳо мавриди баррасӣ бояд қарор гиранд. Аз нигоҳи илмӣ принципҳои афзалияти экология нисбат ба иқтисодиёт, «идоракунии суст», диверсификатсия, истифодаи имкониятҳои технологияи муосири иттилоотӣ, идоракунии ҳатмии замин, бақайдгирии қитъаҳои замин ва ҳуқуқ ба он, иттиҳодияи қитъаҳои замин, сикли пӯшидаи истеҳсолӣ, ташкилотҳои кооперативии истифодаи замин, бартарии зиёддоранд;

5. Ҷорӣ намудани технологияи инноватсионӣ ба истифодаи экологӣ-иқтисодии захираҳои замин аҳамияти баланд бардоштани ҳосилхезии заминро ба зинаи нав мебардорад. Ба афзоиши ҳосилхезӣ чунин воситаҳо таъсир мерасонанд: ҳавасмандгардонии иқтисодии субъектҳои хоҷагидорӣ дар минтақаҳои кишоварзӣ, ки фаъолияти онҳо ба баланд бардоштани ҳосилхезии замин нигаронида шудааст; мониторинги ҳолати ҳосилхезии заминҳои қорам ва назорати иҷроии тадбирҳои нигоҳдорӣ ва такрористеҳсоли ҳосилхезии замин; беҳтар намудани сохтори майдонҳои кишт бо мақсади таъмин намудани таносуби бе норасогии гумус дар хок; комплекси тадбирҳои мелиоративӣ; паст фаровардани арзиши нуриҳои маъданӣ ва ҷорӣ намудани технологияи навтарини хоҷагидорӣ, ки ба шароит мутобиқ карда шудаанд;

6. Барои татбиқи самтҳои рушди инноватсионӣ ва таъмини амнияти экологӣ дар соҳаи кишоварзӣ ҳамкориҳои комплекси ҷузъҳои гуногуни сохтори идоракунии дар сатҳи миллӣ ва минтақавӣ, коркарди технологияҳои интенсификатсияи истеҳсолоти кишоварзӣ, баланд бардоштани ҳосилхезии инноватсионии хок, истифодаи усулҳои ҳамгирозандаи идоракунии инноватсионӣ, таҳияи лоиҳаҳои инноватсионӣ оид ба самтҳои афзалиятноки рушди маҷмуи маҳсулоти кишоварзӣ зарур аст.

Саҳми шахсии довталаби дараҷаи илмӣ дар он зоҳир мегардад, ки:

–ҳама марҳилаҳои таҳқиқи диссертатсия, иҷроии нақшаи таҳқиқот, асосноккунии, ҷамъоварӣ, коркарди маводи назариявӣ ва методӣ аз ҷониби муаллиф мустақилона гузаронида шудааст;

–натиҷаҳои таҳқиқоти илмӣ дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ дар дохил ва хориҷи кишвар (2019-2023) дар шакли маъруза ва мақолаҳо ба таъбиқ расидааст;

–хулоса ва натиҷаҳои диссертатсияи мазкур дар хоҷагиҳои деҳқонӣ ва заминҳои кишоварзӣ барои истифодаи пешниҳод шудааст ва санадҳои тасдиқшуда оид ба татбиқи амалии онҳо мавҷуданд;

–муқарароти асосии диссертация дар 14 мақолаҳои илмӣ муаллиф, аз ҷумла 7 мақолаи он дар нашрияҳои тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таъб расидаанд.

Дар ҷаласа аз 1 юни соли 2024 шурои диссертатсионӣ барои сазовор донишани Асомуддини Рамазони Каримзода ба дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.10- Менеҷмент, маркетинг ва нархгузори (менеҷмент) қарор қабул намуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 15 нафар (1- нафар маҷозӣ) иштирок доштанд, аз ҷумла 5 нафар мутахассис аз рӯи ихтисоси диссертатсияи баррасишаванда. Аз 15 нафар, ки ба шуро шомил буданд, овоз доданд: тарафдор - 15 нафар, муқобил-нест, бюллетенҳои беътибор нест.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои иқтисодӣ, профессор

Усманова Т.Ҷ.

Котиби илмӣ шурои диссертатсионӣ,
доктори илмҳои иқтисодӣ, дотсент

Шамсов И.С.

01.06.2024.